MARZENA FIJAŁKOWSKA

Uniwersytet Wrocławski
marzena.fijalkowska@uw.edu.pl

Wojciech Bandrowski — zapomniany burmistrz miasta Tarnowa z lat 1867–1870. Przyczynek do biografii

1. Wprowadzenie

O Wojciechu Bandrowskim, pierwszym u progu autonomii galicyjskiej (1867) burmistrzu Tarnowa, wiadomo niewiele. Stwierdzenie to, w istocie prawdziwe, napotkamy w sporej części publikacji opisujących dzieje miasta. Jaki jest powód takiego stanu rzeczy? Czy poprzestać musimy na garstce informacji, którą udało się zebrać lokalnym badaczom i historykom? Odpowiedzi na powyższe pytania uzyskamy, dokonując analizy dotychczasowego stanu wiedzy na temat jego osoby oraz zestawienia jej z informacjami odnalezionymi przez autorkę w licznych materiałach archiwalnych, zgromadzonych zarówno w tarnowskich archiwaliach, jak również w zbiorach Federacji Bibliotek Cyfrowych. Wpierw jednak wypada parę słów powiedzieć na temat samego miasta i jego sytuacji w roku 1867. Zarysowanie choćby symbolicznie tej kwestii pozwoli na uchwycenie skali wyzwania, jakie stanęło przed nowo wybranym burmistrzem oraz pozostałymi członkami samorządowych władz Tarnowa. Wbrew ogólnie nienajlepszej sytuacji gospodarczej ówczesnych miast galicyjskich kondycję Tarnowa można na tym tle określić jako dość stabilną. Było to m.in. wynikiem korzystnego kontraktu, jaki jego przedautonomiczne władze zawarły z księciem Władysławem Sanguszką (ówczesnym właścicielem miasta), nabywając prawo propinacji wódczanej i piwnej (jedno z kluczowych źródeł dochodu). Ponadto w granice miasta przyłączonych zostało kilka okolicznych wsi, przez co Tarnów powiększył swój obszar blisko siedmiokrotnie,

stając się jednym ze znaczniejszych miast Galicji¹. Równie ważnym było zainicjowanie 21 kwietnia 1860 roku powstania miejskiej Kasy Oszczędności, która poprzez swój prężny rozwój na przestrzeni pierwszych 16 lat zdołała zgromadzić fundusz rezerwowy opiewający na około 60 tysięcy złotych reńskich². Okolicznościami wpływającymi negatywnie na miasto i jego mieszkańców były częste w drugiej połowie XIX wieku epidemie chorób oraz powodzie i pożary. W roku 1867 miasto dotkliwie spustoszył wylew rzeki Białej i Dunajca. Znaczne straty poczynił także pożar, który doszczętnie zniszczył prezbiterium bazyliki katedralnej³. Ślad tych wydarzeń będzie uwidaczniał się w przyszłych działaniach Wojciecha Bandrowskiego. Kluczowym w historii miast galicyjskich było wprowadzenie nowych przepisów samorządowych w 1866 roku. Podstawową jednostkę samorządową stanowiła gmina rozumiana jako osada, wieś lub miasto⁴. Tarnowska gmina miejska składała się z czterech tzw. gmin katastralnych (Tarnów, Grabówka, Strusina i Zabłocie)⁵. O jej wyróżnianiu się na tle innych miast doby autonomicznej świadczyć mogło ubieganie się przez radnych miejskich podczas posiedzenia Sejmu Krajowego Galicji w roku 1867 o nadanie jej statutu, który w owym czasie posiadały wyłącznie Lwów i Kraków⁶. Przechodząc do osoby samego burmistrza i publikacji, jakie na jego temat ukazały się do chwili obecnej, rozpocząć należy od pozycji najwcześniejszej, tj. *Dziejów miasta Tarnowa* z 1911 roku, w której

¹ U progu autonomii galicyjskiej miasto liczyło 21 779 mieszkańców, zamieszkujących obszar 17 km². Por. P. Juško, *Tarnów w czasach burmistrza Tadeusza Tertila*, Tarnów 2007, s. 32; P. Filip, *Poczet burmistrzów Tarnowa 1867–1939*, Tarnów 2010, s. 8; K. Broński, *Rola samorządu w rozwoju prowincjonalnych miast galicyjskich w dobie autonomicznej*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2000, nr 548, s. 68; J. Leniek, F. Herzig, F. Leśniak, *Dzieje miasta Tarnowa*, Tarnów 1911, s. 194.

² *Złoty reński* (gulden austro-węgierski, floren) — dawna jednostka monetarna krajów niemieckich, do roku 1892 także Austro-Węgier

³ J. Leniek, F. Herzig, F. Leśniak, *op. cit.*, s. 205–207.

⁴ § 1 Ustawy gminnej dla Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, z dnia 12 sierpnia 1866 r., wyd. 2, Ustawy Krajowe dla Królestw Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, Nakładem Karola Wilda, Lwów 1867, <http://dlibra.ums.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>, (dostęp: 24.04.2016), dalej: ustawa gminna.

⁵ Dawna jednostka podziału kraju do celów podatkowych. Kataster austriacki powstał 23 grudnia 1817 r. w oparciu o patent (dekret) cesarza Franciszka I o podatku gruntowym. Podstawowym elementem katastru gruntowego była parcela katastralna, czyli część gruntu należąca do tego samego posiadacza, stanowiąca ten sam użytek lub grunt wolny od podatku. Kataster rejestrował zmiany kształtu, powierzchni i kategorii gruntu oraz służył celom fiskalnym i innym celom gospodarki. Stanowił także podstawę zakładania w sądach ksiąg gruntowych dla każdej gminy katastralnej, które składały się z wykazów hipotecznych oznaczonych dla poszczególnych nieruchomości. Parcela katastralna jest więc pojęciowo odpowiednikiem obecnej działki ewidencyjnej, gmina katastralna — odpowiednikiem obecnego obrębu ewidencyjnego, a wykaz hipoteczny — odpowiednikiem księgi wieczystej. Skrót lwh oznacza liczbę (numer) wykazu hipotecznego.

⁶ „Gazeta Lwowska”, nr 1 z 2 stycznia 1867 r., Lwów, s. 2, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=8790&tab=3>, (dostęp: 24.04.2016).

autorzy wspominają jego postać dość pobieżnie — wyłącznie przez pryzmat funkcji pełnionej w organach samorządowych⁷.

Podobnej charakterystyki dokonał w roku 1994 Stanisław Potępa⁸. Antonii Sypek, znany historyk — regionalista, w wydany w roku 1999 przewodniku pt. *Cmentarz Stary w Tarnowie* uzupełnił powyższe o datę śmierci Wojciecha Bandrowskiego, powołując się na zapisy ksiąg metrykalnych parafii katedralnej. Wymienił ponadto kilka lakonicznych informacji dotyczących jego wykształcenia (doktor prawa), stanu cywilnego (kawaler) oraz stanu zdrowia (przewlekła choroba nerek)⁹. W książce Barbary Sawczyk, Marii Sasiadowicz i Ewy Stańczyk z roku 2003, prócz szerszego omówienia kwestii zawartych w *Dziejach miasta Tarnowa*, podano datę śmierci burmistrza uwidocznioną na tablicy pamiątkowej, jaką mieszkańcy miasta umieścili na murach Starego Cmentarza w 1887 roku¹⁰. Stanowi to jednoznaczny dowód, iż jego szczątki pozostały w Tarnowie, przy czym dokładnego miejsca pochówku nie ustalono. Jego nazwisko nie widnieje ani w spisie osób pochowanych na Starym Cmentarzu¹¹, ani w jakichkolwiek zasobach Miejskiego Zarządu Cmentarzy¹². Pozornie najobszerniejszą publikacją może się wydawać pozycja autorstwa Piotra Filipa z 2010 roku. Po wnikliwej analizie dostrzeżemy jednak brak w niej odwołań do jakichkolwiek źródeł¹³. Co istotne, praca ta praktycznie nie uwzględnia ustaleń zawartych w wymienionych uprzednio pozycjach.

Mając na uwadze powyższe niedostatki biograficzne, w artykule niniejszym omówione zostaną wyniki dokonanej kwerendy dostępnych archiwaliów, dzięki którym możliwe będzie zweryfikowanie stanu wiedzy o osobie burmistrza. Istotne dla autorki wydaje się również dokładne wynotowanie wszelkich wykorzystanych źródeł, gdyż jak wynika z przeanalizowanych opracowań, nie miało to w zasadzie wcześniej miejsca. Na tej podstawie możliwe będzie zarysowanie rzetelnej choć wciąż jednak skromnej biografii pierwszego autonomicznego burmistrza Tarnowa.

2. Doniesienia XIX-wiecznej prasy

Informacje co do prawdopodobnego roku urodzenia oraz dokładną datę śmierci Wojciecha Bandrowskiego odnaleziono w treści jednej z gazet wydawanych w Tarnowie, w roku 1887. Donosiła ona o upamiętnieniu osoby burmistrza tabli-

⁷ J. Leniek, F. Herzig, F. Leśniak, *op. cit.*, s. 205–207.

⁸ B. Jaśkiewicz *et al.*, *Tarnów — Stare Miasto. Wielki przewodnik*, Tarnów 1994, s. 115–116.

⁹ A. Sypek, *Stary Cmentarz w Tarnowie. Przewodnik*, Tarnów 1999, s. 17–18.

¹⁰ B. Sawczyk, M. Sasiadowicz, E. Stańczyk, *Ocalić od zapomnienia... Patroni tarnowskich ulic*, Tarnów 2003, s. 10–11.

¹¹ <http://www.starycmentarz.pl/spis.html> (dostęp: 24.04.2016).

¹² Najwcześniejsze spisy znajdujące się w zasobach placówki datowane są na koniec XIX wieku.

¹³ P. Filip, *op. cit.*, s. 6–9.

cą umieszczoną nad jego grobem na Starym Cmentarzu, a zawierającą adnotację: „Śp Dra Wojciecha Bandrowskiego, Adwokata krajowego i burmistrza miasta Tarnowa zmarłego 25 sierpnia 1870 r. w 62 roku swego życia. Rada miejska”¹⁴. Fakt śmierci burmistrza i wybór jego następcy odnotowała także wydawana we Lwowie „Gazeta Narodowa”, przybliżając obszernie osobę jego następcy (radny Feliks Jarocki)¹⁵. Dwusetny numer „Gazety Lwowskiej” z 1870 roku donosił w owym czasie, że „Wydział Tarnowskiej Izby Adwokatów zamianował Dr Augusta Nowakowskiego, adwokata w Tarnowie, zastępcą ś. p. Dr Wojciecha Bandrowskiego, adwokata w Tarnowie, dnia 25 sierpnia 1870 zmarłego, mianując zarazem Dr Pietrzyckiego, adwokata w Tarnowie, substytutem rzeczonego zastępcy. Tarnów, dnia 27 sierpnia 1870”¹⁶. O pracy doktora¹⁷ Bandrowskiego jako adwokata wspomnieli także liczne adnotacje zamieszczone w „Gazecie Lwowskiej”, a dotyczące m.in. jego powołania na obrońcę przy rozprawach sądowych Sądu Wyższego Krajowego w Krakowie na rok 1868 oraz występowania w konkretnych sprawach cywilnych¹⁸, takich jak np. postępowania spadkowe, regulacja zobowiązań wekslowych, pełnienie funkcji kuratora. Adwokata Bandrowskiego wymienili również archiwalne wydania *Szematyzmu* z lat 1844–1870¹⁹. Prócz niego odnajdziemy również osobę innego adwokata — Klemensa Rutowskiego, który wraz z Wojciechem Bandrowskim zasiadał w radzie miejskiej Tarnowa w latach 1867–1870. Wspomniany *Szematyzm* wydany na rok 1870 odnotował jeszcze jeden fakt, mianowicie posiadanie przez Wojciecha Bandrowskiego prestiżowego odznaczenia Kawalera Papieskiego Orderu Świętego Grzegorza, tj. najwyższego pośród świeckich odznaczeń watykańskich, nadawanego za szczególne zasługi dla Kościoła Katolickiego²⁰. W chwili obecnej brak jednak źródeł wyjaśniających powody przyznania mu tego tytułu.

¹⁴ „Dwutygodnik ekonomiczno-społeczny UNIA”, niedziela dnia 7 sierpnia 1887 r., nr 16, s. 5., http://dlibra.biblioteka.tarnow.pl/dlibra/docmetadata?id=23&from=&dirids=1&ver_id=385&lp=1&QI=!C9B1E07CF2BA2707FE7860AAE6DC7A2D-1 (dostęp: 24.04.2016).

¹⁵ „Gazeta Narodowa”, nr 242 z 28 września 1870 r., Lwów, s. 3, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/plain-content?id=57693> (dostęp: 24.04.2016).

¹⁶ „Gazeta Lwowska”, nr 200 z 2 września 1870 r., Lwów, s. 4, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=8793&tab=3> (dostęp: 24.04.2016).

¹⁷ *Elektroniczna Baza Bibliografii Estreicher*, t. II zbioru ogólnego, s. 57, <http://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/index/50609.html> (dostęp: 24.04.2016); zgodnie z nią rozprawę doktorską Wojciech Bandrowski obronił na Uniwersytecie w Wiedniu.

¹⁸ „Gazeta Lwowska”: nr 243 z 19 października 1867 r., s. 6; nr 94 z 23 maja 1867 r., s. 3; nr 126 z 31 maja 1867 r., s. 4; nr 1 z 2 stycznia 1868 r., s. 3–4; nr 3 z 4 stycznia 1868 r., s. 3; nr 53 z 4 marca 1868 r., s. 5; <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication?id=8793&tab=3>, (dostęp: 24.04.2016 r.).

¹⁹ *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1844* (s. 196), rok 1848 (s. 262), rok 1850 (s. 233), rok 1852 (s. 251), rok 1854 (s. 262 i 462), rok 1859 (s. 463), rok 1862 (s. 171), rok 1869 (s. 70 i 173), rok 1870 (s. 74 i 184), Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl (dostęp: 24.04.2016).

²⁰ W. Bończa-Tomaszewski, *Kodeks orderowy: przepisy obowiązujące posiadaczy orderów, odznaczeń, medali i odznak*, Warszawa 1939, s. 530, <http://kpbc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=85516&from=pubindex&dirids=91&lp=99> (dostęp: 24.04.2016).

3. Księgi metrykalne

Nielicznych informacji o burmistrzu Bandrowskim dostarczają zapisy ksiąg metrykalnych parafii katedralnej w Tarnowie, z których wynika, że zmarł on w swoim domu (oznaczonym wówczas numerem 95²¹) dnia 25 sierpnia 1870 roku. Akt zgonu sporządził następnego dnia lekarz miejski. Pochówek miał miejsce 27 sierpnia i dokonał go ówczesny biskup tarnowski Józef Alojzy Pukalski²². Istotną wydawać się może informacja o przyczynie śmierci, którą była choroba nerek²³. Okoliczność ta mogła być bowiem powodem licznych absencji burmistrza na posiedzeniach rady miejskiej na przełomie lat 1869–1870.

Tabela 1. Zestawienie obecności Wojciecha Bandrowskiego na posiedzeniach w okresie sprawowania funkcji burmistrza miasta Tarnowa

ROK	I KADENCJA 9 maja 1867–12 maja 1870			II KADENCJA 12 maja 1870–25 sierpnia 1870		
	Ogółem posiedzeń	Obecny	Nieobecny	Ogółem posiedzeń	Obecny	Nieobecny
1867	33	31	2	–	–	–
1868	37	29	8	–	–	–
1869	32	17	15	–	–	–
1870	5	1	4	10	1	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie protokołów posiedzeń Rady Miejskiej Tarnowa z lat 1867–1870.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż w chwili śmierci Wojciech Bandrowski pozostawał kawalerem, co w wysokim stopniu uprawdopodobnia przyczynę tak znikomej ilości informacji na temat jego życia osobistego. Z zapisu ksiąg metrykalnych poznać możemy ponadto prawdopodobną datę urodzenia (rok 1808), gdyż podobnie jak tablica pamiątkowa wspomina, iż zmarł on w 62. roku życia. Dnia, miesiąca oraz miejsca urodzenia nie udało się jednak potwierdzić, choć autorki pracy omawiającej patronów tarnowskich ulic wspominają, że była to ukraińska wieś Myta w powiecie Turka należącym do ówczesnego obwodu lwowskiego²⁴.

²¹ Prawdopodobnie dom Wojciecha Bandrowskiego zlokalizowany był w obrębie rynku, w jego południowo-wschodniej części; por. *Tarnów — Zamieście i Burek. Wielki Przewodnik*, red. S. Potępa, Tarnów 1996, s. 229.

²² *Księgi metrykalne mortuorum* Parafii Katedralnej w Tarnowie, MT III 1C, 17, 1858–1902 ITEM, fotografia nr 0226, pozycja nr 8; do chwili obecnej nie odnaleziono ani grobu, ani tablicy pamiątkowej umieszczonej w murze cmentarza.

²³ Stanowi to potwierdzenie informacji podanych w pracy A. Sypka.

²⁴ Powołują się na dane odszukane w bibliografii Estreichera zamieszczonej na stronie <http://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/>.

4. Burmistrz w świetle ówczesnych przepisów samorządowych

Nowe regulacje prawne, które wyznaczały ramy funkcjonowania autonomicznych samorządów, stosunkowo dużo uwagi poświęcały stojącemu na ich czele burmistrzowi. W myśl ustawy gminnej z 12 sierpnia 1866 roku pełnił on funkcję naczelnika wchodzącego w skład tzw. zwierzchności gminnej — organu zarządzającego i wykonawczego gminy²⁵. By jednak mogło to nastąpić, koniecznym było wybranie składu samej rady. Paragraf 1 ordynacji wyborczej dla gmin (dalej o.w.)²⁶ uprawniał do udziału w głosowaniu członków gminy opłacających w niej przynajmniej od roku podatek bezpośredni należny od posiadanej przez nich nieruchomości, od przedsiębiorstwa zarobkowego albo od dochodu, jeżeli posiadali obywatelstwo austriackie. Każda osoba uprawniona do głosowania uczestniczyła w nim osobiście lub w niektórych przypadkach dokonywała tej czynności poprzez swojego pełnomocnika (§ 4–8 o.w.). Wybrany do grona radnych mógł być: „Każdy członek gminy, z wyjątkiem niewiast [...] jeżeli ma prawo wybierania, 24 lat życia ukończył i używa własnowolności” (§ 9 o.w.). Przed wyborami obowiązkowo sporządzano spis członków gminy uprawnionych do udziału w głosowaniu. Czołowe miejsca na liście zajmowali honorowi obywatele gminy. Po nich umieszczano osoby zajmujące stanowiska publiczne bądź pełniące inne doniosłe funkcje, np. przełożonych klasztorów, przełożonych zakładów naukowych, profesorów, adwokatów, notariuszy, osoby posiadające stopień akademicki, oficerów i strony wojskowe z tytułem oficerskim itp. (§ 12–14 o.w.)²⁷. W oparciu o spis tworzone koła wyborcze, których liczba uzależniona była od liczby wyborców w danej gminie. W gminach mających maksymalnie 50 wyborców tworzone dwa koła. We wszystkich pozostałych po trzy, przy czym: „Każde koło wyborcze, bez względu na liczbę wyborców w nim głosujących, wybiera, jeśli są dwa koła, połowę, jeśli są trzy koła, третią część [...] liczby radnych i zastępców. Przynajmniej dwie trzecie części radnych i zastępców przez każde koło wybranych powinno być wyznania chrześcijańskiego”²⁸. Zapis ten stanowił prawdopodobnie echa dyskryminacyjnej polityki zaborczej, która w początkach XIX wieku zakazywała np. osobom narodowości żydowskiej dzierżawy gruntów,

²⁵ § 12 ustawy gminnej.

²⁶ Ordynacja wyborcza dla gmin z 12 sierpnia 1866 r., wyd. 2, Ustawy Krajowe dla Królestw Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, Nakładem Karola Wilda, Lwów 1867 r., <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication> (dostęp: 24.04.2016); <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication> (dostęp: 24.04.2016).

²⁷ Por. K. Grzybowski, *Historia państwa i prawa Polski. Od uwłaszczenia do odrodzenia państwa*, t. IV, Warszawa 1982, s. 314; A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772–1918)*, wyd. 5, Warszawa 2012, s. 216.

²⁸ § 15 ordynacji wyborczej dla gmin z 12 sierpnia 1866 r.

karczm, młynów, zamieszkiwania określonych obszarów czy pełnienia określonych funkcji²⁹. Wybory należało ogłosić najpóźniej osiem dni przed ich datą, określając miejsca, dni i godziny, w których każde koło będzie wybierało swoich przedstawicieli³⁰. Głosowano ustnie lub pisemnie. Do składu rady wchodziłi kandydaci, którzy uzyskali największą liczbę głosów w danym kole wyborczym (§ 23 i 26 o.w.). Ogłoszoną listę nazwisk składano władzy powiatowej, której przysługiwała możliwość unieważnienia wyborów, gdyby okazało się, iż osobom wybranym nie przysługiwało prawo obieralności. Osoba wybrana radnym mogła odmówić przyjęcia wyboru, jednak uprawnienie to przysługiwało jedynie: duchownym bez względu na wyznanie, nauczycielom, urzędnikom i sługom cesarsko-królewskiego dworu, państwa, kraju, zakładów i funduszy publicznych pełniącym czynną służbę, wojskowym, osobom powyżej 60. roku życia czy też osobom odznaczającym się różnego rodzaju ułomnościami fizycznymi. Jak zatem widać, w grę wchodziły trojakiiego rodzaju uwarunkowania: po pierwsze niemożność pogodzenia obowiązków radnego z pełnionymi do chwili wyboru obowiązkami, kryterium wiekowe oraz kryterium zdrowotne. Odmówienie przyjęcia wyboru z przyczyn innych niż wyliczone powyżej skutkowało nałożeniem przez radę gminy kary finansowej³¹. Kadencja rad wybieranych u progu autonomii galicyjskiej trwała trzy lata, a po jej zakończeniu radni obowiązani byli pełnić swoje funkcje do czasu ukonstytuowania się nowej reprezentacji gminnej. Zastosowane na etapie wyborów kryteria ustalające krąg osób, którym przysługiwało bierne prawo wyborcze (obieralność), skutkowało tym, iż do struktur lokalnych władz wchodziły osoby, które współcześnie określono by mianem dobrze sytuowanych. Mogli to być zatem prawnicy, lekarze, duchowni, wojskowi, profesorowie i nauczyciele lokalnych szkół czy wspomniani honorowi obywatele. Ukonstytuowana rada wybierała ze swego grona członków zwierzchności gminnej z naczelnikiem (burmistrzem) na czele. Do głównych zadań burmistrza należało przygotowanie spraw stanowiących przedmiot obrad rady, zwoływanie i prowadzenie posiedzeń, wykonywanie powziętych uchwał, jak również, gdy charakter sprawy tego wymagał, konsultowanie się w konkretnych kwestiach z władzami powiatu. Prócz wymienionych burmistrz pełnił także funkcję reprezentacyjną, sprawował zarząd majątkiem gminnym, dbał o wszelkie sprawy związane z zachowaniem porządku publicznego i bezpieczeństwa oraz wykonywał zadania należące do powierzonego zakresu działania gminy. Skala ciężącej na nim odpowiedzialności była zatem znaczna, jednak nie zawsze poparta stosownym wynagrodzeniem. Co do zasady bowiem członkowie organów gminnych pełnili swoje funkcje nieodpłatnie. Ustawa gminna pozostawiała swobodnemu uznaniu rady możliwość przyznania bur-

²⁹ Por. I. Ihnatowicz *et al.*, *Spółeczeństwo polskie od X do XX wieku*, wyd. drugie, Warszawa 1988, s. 546–550; K. Groniowski, J. Skowronek, *Historia Polski 1795–1914*, Warszawa 1971, s. 254–260; S. Gajewski, *Historia Ustroju Polski*, Olsztyn 2008, s. 116–118.

³⁰ § 17 ordynacji wyborczej dla gmin z 12 sierpnia 1866 roku.

³¹ § 20 ustawy gminnej.

mistrzowi wynagrodzenia³². Niezależnie od powyższego, wszystkim członkom władz samorządowych przysługiwał zwrot wszelkich wydatków poniesionych w związku z pełnioną funkcją.

5. Protokoły posiedzeń rady miejskiej z lat 1867–1870

Z racji tego, że najszerszym polem aktywności zawodowej Wojciecha Bandrowskiego była praca w strukturach władz miejskich, oczywistym wydaje się poszukiwanie informacji o jego osobie również w księgach gminnych spisanych w okresie jego urzędowania. Wypada jednak zwrócić uwagę, że wnioski wysnute na ich podstawie będą miały w dużej mierze charakter domniemań, niepozbawionych jednak solidnych podstaw.

W pierwszej kolejności należy wspomnieć o kwestiach bezspornych, a więc o wyborze radnego Bandrowskiego³³ na pierwszego autonomicznego burmistrza Tarnowa. Decyzję tę podjęła rada gminna w dniu 9 maja 1867 roku ilością 24 głosów w obecności 35 radnych. Jego zastępcą, i jak się okazało późniejszym następcą, wybrano wspomnianego wcześniej Feliksa Jarockiego³⁴. Kilka miesięcy później, 16 grudnia tegoż roku, bezwzględną większością głosów burmistrz Bandrowski został wybrany członkiem rady powiatowej, która w myśl obowiązujących w owym czasie przepisów kontrolowała działalność organów gminnych³⁵. Mamy zatem aktywnego zawodowo adwokata oraz zaangażowanego samorządowca.

W świetle protokołów posiedzeń tarnowskiej rady można zauważyć, że osoba burmistrza, jaka się z nich wyłania, to postać oddana służbie na rzecz lokalnej społeczności, wypełniająca powierzone obowiązki ściśle z literą prawa. Już w pierwszych miesiącach jego pracy uwidaczniają się starania o budowę linii kolejowej łączącej Tarnów z Węgrami³⁶, jak również o ogólny rozwój urbani-

³² § 24 ustawy gminnej.

³³ Wybory do rady gminnej miasta Tarnowa odbyły się w dniach 18, 26 i 28 marca 1867 roku.

³⁴ Feliks Jarocki — adwokat, obrońca występujący w procesach uczestników powstania styczniowego, zastępca Wojciecha Bandrowskiego w okresie trwania I kadencji rady miejskiej. W początkach II kadencji (1870–1873) wybrany wiceburmistrzem, a następnie burmistrzem — po śmierci poprzednika. W trakcie sprawowania funkcji burmistrza zainicjował niektóre ważne dla miasta inwestycje. Mimo widocznego zaangażowania w pełnioną funkcję, Feliks Jarocki został zawieszony przez władze austriackie w swoich czynnościach. O motywach tej decyzji nic jednak nie wiadomo.

³⁵ K. Grzybowski, *op. cit.*, s. 316

³⁶ Archiwum Państwowe w Tarnowie (dalej APT), Zespół akt Magistratu miasta Tarnowa, sygnatura akt M.T.2:

Protokół posiedzenia rady miejskiej nr V z dnia 17 czerwca 1867 r., *fol. 41*; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XI z dnia 29 lipca 1867 r., *fol. 89*; protokół posiedzenia rady miejskiej nr

styczny miasta. Na jednym z posiedzeń w roku 1867 „Burmistrz wskazuje na potrzebę wyrażenia komisji do opracowania planu miasta, w jakiej linii mają być stawiane domy, gdzie mają być projektowane nowe ulice, kanały i studnie”³⁷. Niemal w każdym z protokołów pojawiają się informacje o wydatkach związanych z przeprowadzanymi w mieście pracami budowlano-remontowymi. Sprawą, której Wojciech Bandrowski był szczególnie oddany, wydaje się urządzenie ogrodu miejskiego zwanego po dzień dzisiejszy ogrodem strzeleckim³⁸. W wyniku powziętych uchwał na terenie tym powstaje m.in. staw, wybudowana zostaje studnia oraz drewniane ogrodzenie uwieńczone dwoma bramami³⁹. Burmistrz Bandrowski mocno angażuje się również w sprawy związane z pomocą ubogim i poszkodowanym przez pożary. By zebrać fundusze, organizuje bal dobroczynny, z którego całość dochodu zostaje przeznaczona na wspomniane cele⁴⁰. Nie ogranicza się jednak wyłącznie do działań *post factum*. Wraz z pozostałymi członkami rady czyni konkretne starania zmierzające do uchronienia miasta przed podobnymi wypadkami w przyszłości. Jednym z przykładów jest decyzja o wzmocnieniu brzegów biegnącego przez miasto potoku Wątok⁴¹ czy też powołanie pierwszej w Tarnowie Ochotniczej Straży Ogniowej, której w kolejnych latach władze udzielają stałego finansowego wsparcia⁴². Burmistrzowi Bandrowskiemu

XXIII z dnia 24 października 1867 r., *fol.* 153; protokół posiedzenia rady miejskiej nr VII z dnia 24 lutego 1868 r., *fol.* 239; Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VIII z dnia 26 lutego 1868 r., *fol.* 243; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIII z dnia 20 kwietnia 1868 r., *fol.* 263; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXXV z dnia 13 listopada 1868 r., *fol.* 379; protokół posiedzenia rady miejskiej nr VII z dnia 5 kwietnia 1869 r., *fol.* 427.

³⁷ APT, Zespół akt Magistratu..., sygn. M.T.2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VIII z dnia 8 lipca 1867 r., *fol.* 65.

³⁸ Park Miejski w Tarnowie powstał w 1866 r. na podmokłych, północnych peryferiach miasta Tarnowa na pasie zieleni o powierzchni 7,26 ha. Autorem założenia ogrodu był Antoni Schmidt, ogrodnik z Krosna pracujący od lat w Tarnowie. Teren podzielony został na ogród spacerowy od wschodu, na ogród jarzynowy (północno-zachodnia część) i na obszar obejmujący szkółki drzew. Z czasem ogrodzono przestrzeń parku, zarybiono staw, który został wykopany celem osuszenia terenu. Dzisiaj staw otoczony jest betonowym ogrodzeniem. Nazwą swoją nawiązuje do powstałego w mieście Tarnowskiego Towarzystwa Strzeleckiego.

³⁹ APT, Zespół akt Magistratu..., sygn. M.T.2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 24 czerwca 1867 r., *fol.* 54; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXIX z dnia 3 grudnia 1867 r., *fol.* 179–180; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXX z dnia 14 grudnia 1867 r., *fol.* 187; protokół posiedzenia rady miejskiej nr IX z dnia 9 marca 1868 r., *fol.* 252; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXI z dnia 22 czerwca 1868 r., *fol.* 310.

⁴⁰ APT, Zespół akt Magistratu..., sygn. M.T.2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr IV z dnia 20 stycznia 1868 r., *fol.* 215; protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 17 lutego 1868 r., *fol.* 231; protokół posiedzenia rady miejskiej nr III z dnia 27 maja 1867 r., *fol.* 9.

⁴¹ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XI z dnia 29 lipca 1867 r., *fol.* 89.

⁴² APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr III z dnia 27 maja 1867 r., *fol.* 14; protokół posiedzenia rady miejskiej nr VIII z dnia 8 lipca 1867 r., *fol.* 69; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XII z dnia 12 sierpnia 1867 r., *fol.* 101; protokół posie-

nie były obojętne także sprawy szkolnictwa i oświaty. Na posiedzeniach, którym przewodniczył, zapadały m. in. uchwały dotyczące powołania komisji do budowy gimnazjum, rozstrzygano kwestie przyznania zasiłków dla wybranych uczniów, jednogłośnie przyjęto język polski jako wykładowy, zdecydowano o zakupieniu książek dla uczennic odznaczających się wybitnymi osiągnięciami w nauce oraz przyznaniu finansowego wsparcia niektórym nauczycielom⁴³. Ponadto burmistrz Bandrowski osobiście nadzorował organizowanie mieszkań dla uczącej się młodzieży oraz wystąpił z inicjatywą złożenia petycji sejmowej w przedmiocie utworzenia tzw. wyższej szkoły realnej oraz seminarium pedagogicznego w Tarnowie⁴⁴. W okresie rządów Wojciecha Bandrowskiego wyremontowanych zostaje wiele ulic, kanałów i mostów, zwiększeniu ulega ilość latarni oświetlających miasto, uporządkowany i zwiększony zostaje teren cmentarza miejskiego, powstaje kolejna (trzecia) apteka, zwiększa się ilość odbywających się w mieście jarmarków (z czterech do dwunastu)⁴⁵, powstaje etatowa straż pożarna, odnowione zostają gzymsy na ratuszu miejskim, ulice i place zyskują nowe tablice z oznaczeniem ich nazw⁴⁶. Przedsięwzięcia te może i trudno określać mianem rozmachu inwestycyjnego, niemniej jednak niosły miastu wiele korzyści.

6. Podsumowanie

Spoglądając na dokonaną analizę, pierwszym nasuwającym się stwierdzeniem, uzasadniającym znikomą ilość informacji biograficznych na temat Wojciecha Bandrowskiego, wydaje się wspomniana sytuacja rodzinna. Prawdopodobnie ta okoliczność pozwalała na tak ofiarną służbę publiczną. Ponowny wybór na radnego i burmistrza drugiej kadencji, zasiadanie we władzach powiatowych oraz skuteczne przeprowadzenie wielu inwestycji miejskich mogą stanowić dowód, że osoba burmistrza cieszyła się przychylnością i powszechnym autorytetem. Działając skutecznie na polu budowania praktycznych ram lokalnej samorządności,

dzenia rady miejskiej nr XIX z dnia 8 czerwca 1868 r., *fol.* 292; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXI z dnia 22 czerwca 1868 r., *fol.* 310.

⁴³ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr X z dnia 22 lipca 1867 r., *fol.* 83; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIII z dnia 19 sierpnia 1867 r., *fol.* 109; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XVIII z dnia 12 września 1867 r., *fol.* 129.

⁴⁴ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIV z dnia 2 września 1867 r., *fol.* 113; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXX z dnia 14 września 1868 r., *fol.* 351.

⁴⁵ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr X z dnia 23 marca 1868 r., *fol.* 257.

⁴⁶ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 15 marca 1869 r., *fol.* 424–425; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XI z dnia 10 maja 1869 r., *fol.* 447–450; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XV z dnia 14 czerwca 1869 r., *fol.* 465; protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXIII z dnia 4 października 1869 r., *fol.* 509–512.

Wojciech Bandrowski wybijał się na tle włodarzy innych miast, którzy niejednokrotnie pod wpływem nadmiaru obowiązków i niskiego wynagrodzenia ustępowali z pełnionej funkcji. Przykładem takiej sytuacji było miasto Rzeszów, gdzie na przestrzeni lat 1867–1913 z funkcji tej rezygnowali kolejno: Jan Pogonowski, Edward Praschill, Wojciech Kalinowski, Wiktor Zbyszewski, Leon Schott i Stanisław Jabłoński. Zdaniem Krzysztofa Brońskiego przyczyn takiego stanu rzeczy mogło być wiele: „trudności w zarządzaniu sprawami miejskimi, problemy budżetowe, nieporozumienia z samą radą i jej członkami, niskie płace burmistrzów zwłaszcza przed rokiem 1889 [...]”⁴⁷. Wysokość płacy dla Wojciecha Bandrowskiego uchwaliła rada dopiero na posiedzeniu w dniu 24 lutego 1868 roku, ustalając ją na poziomie 1300 złr rocznie⁴⁸, płatną za okres od 16 maja 1867 roku. Podobnie kształtowały się wynagrodzenia burmistrzów Nowego Sącza, Sambora czy Bochni. Najwyższe wynagrodzenie — 2 400 złr oraz 600 złr dodatku rocznie — otrzymywał burmistrz Przemyśla⁴⁹.

Jak widać z powyższego, na skuteczność pracy burmistrzów budujących pierwsze autonomiczne samorządy wpływ miało wiele czynników, prawdopodobnie także natury osobistej. Faktem jest jednak, że Wojciech Bandrowski nie tylko pozostał przy pełnionej funkcji, ale swoją pracą walczył o przyczynienie się do sukcesywnego rozwoju miasta, czego swoistym ukoronowaniem było zakwalifikowanie go na mocy ustawy z 1889 roku w poczet tzw. znaczniejszych miast Galicji⁵⁰.

Bibliografia

Wykaz źródeł

Księgi metrykalne mortuorum Parafii Katedralnej w Tarnowie, MT III 1C, 17, 1858 - 1902 ITEM
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr III z dnia 27 maja 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr V z dnia 17 czerwca 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 24 czerwca 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VIII z dnia 8 lipca 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr X z dnia 22 lipca 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XI z dnia 29 lipca 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XII z dnia 12 sierpnia 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIII z dnia 19 sierpnia 1867 r.

⁴⁷ K. Broński, *Rozwój gospodarczy większych miast galicyjskich w okresie autonomii*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie”, Kraków 2003, s. 129.

⁴⁸ APT, Zespół akt Magistratu... sygn. M.T. 2, Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VII z dnia 24 lutego 1868 r., fol. 241.

⁴⁹ K. Broński, *Rozwój gospodarczy...*, s. 129.

⁵⁰ A. Kawalec, W. Wierzbieñca, L. Zaskłiniak, *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, Rzeszów 2011, s. 214–215.

Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIV z dnia 2 września 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XVIII z dnia 12 września 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXIII z dnia 24 października 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXIX z dnia 3 grudnia 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXX z dnia 14 grudnia 1867 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr IV z dnia 20 stycznia 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 17 lutego 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VII z dnia 24 lutego 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VIII z dnia 26 lutego 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr IX z dnia 9 marca 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr X z dnia 23 marca 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIII z dnia 20 kwietnia 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XIX z dnia 8 czerwca 1868 r.;
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXI z dnia 22 czerwca 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXX z dnia 14 września 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXXV z dnia 13 listopada 1868 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VI z dnia 15 marca 1869 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr VII z dnia 5 kwietnia 1869 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XI z dnia 10 maja 1869 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XV z dnia 14 czerwca 1869 r.
Protokół posiedzenia rady miejskiej nr XXIII z dnia 4 października 1869 r.

Wykaz źródeł elektronicznych

- Bończa-Tomaszewski W., *Kodeks orderowy: przepisy obowiązujące posiadaczy orderów, odznaczeń, medali i odznak*, Warszawa 1939., <http://kpbc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=85516&from=pubindex&dirids=91&lp=99>.
- Elektroniczna Baza Bibliografii Estreichera, <http://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/index/50609.html>.
- Elektroniczny spis osób pochowanych na Starym Cmentarzu w Tarnowie, <http://www.starycmentarz.pl/spis.html>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 1 z 2 stycznia 1867 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 94 z 23 maja 1867 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 126 z 31 maja 1867 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 243 z 19 października 1867 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 1 z 2 stycznia 1868 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 3 z 4 stycznia 1868 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 53 z 4 marca 1868 r., Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Lwowska”, nr 200 z 2 września 1870, Lwów, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.
- „Gazeta Narodowa”, Nr 242 z 28 września 1870, Lwów, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/plain-content?id=57693>.

- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1844*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1848*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1850*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1852*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1854*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1859*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1862*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1869*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1870*, Biblioteka Cyfrowa Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego, www.mtg-malopolska.org.pl.
- „UNIA: dwutygodnik ekonomiczno -społeczny, niedziela dnia 7 sierpnia 1887, nr 16, http://dlibra.biblioteka.tarnow.pl/dlibra/docmetadata?id=23&from=&dirids=1&ver_id=385&lp=1&QI=IC9B1E07CF2BA2707FE7860AAE6DC7A2D-1.
- Ustawa gminna z dnia 12 sierpnia 1866; ustawy o obszarach dworskich i reprezentacji powiatowej, Ordynacja wyborcza dla gmin i powiatowa obowiązujące dla Galicji wraz z W. Ks. Krakowskim tudzież ustawy państwowe o zasadniczych podstawach urzędzenia gmin z dodanym rejestrem abecadłowym, Nakładem Karola Wilda, Lwów 1867, <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=20131&from=publication>.

Literatura

- Broński K., *Rola samorządu w rozwoju prowincjonalnych miast galicyjskich w dobie autonomicznej*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2000, nr 548.
- Broński K., *Rozwój gospodarczy większych miast galicyjskich w okresie autonomii*, Kraków 2003.
- Filip P., *Poczet burmistrzów Tarnowa 1867–1939*, Tarnów 2010.
- Gajewski S., *Historia Ustroju Polski*, Olsztyn 2008.
- Groniowski K., Skowronek J., *Historia Polski 1795–1914*, Warszawa 1971.
- Grzybowski K., *Historia państwa i prawa Polski. Od uwłaszczenia do odrodzenia państwa*, t. IV, Warszawa 1982.
- Ihnatowicz I. et al., *Spółczesność polskie od X do XX wieku*, Warszawa 1988.
- Jaśkiewicz B. et al., *Tarnów — Stare Miasto. Wielki przewodnik*, Tarnów 1994.
- Juśko P., *Tarnów w czasach burmistrza Tadeusza Tertila*, Tarnów 2007.
- Kawalec A., Wierzbienca W., Zaskliniak L., *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, Rzeszów 2011.
- Korobowicz A., Witkowski W., *Historia ustroju i prawa polskiego (1772–1918)*, wyd. 5, Warszawa 2012.
- Leniek J., Herzig F., Leśniak F., *Dzieje miasta Tarnowa*, Tarnów 1911.
- Tarnów — Zamieszczenie w Burek. Wielki Przewodnik*, red. Potępa S., Tarnów 1996.
- Sawczyk B., Sasiadowicz M., Stańczyk E., *Ocalić od zapomnienia... Patroni tarnowskich ulic*, Tarnów 2003.
- Sypek A., *Stary Cmentarz w Tarnowie. Przewodnik*, Tarnów 1999.

Wojciech Bandrowski — a forgotten mayor of Tarnów. A supplement to a biography

Summary

The beginnings of autonomy were an important period in the development of Galician towns, which coped as best as they could with the consequences of the administrative reform gradually introduced by the Austrian authorities. A key role in the process was played by mayors heading local communities, because they bore the biggest responsibility for the existence of the “little homelands”. Often, given the universal respect they enjoyed, they remained in office for several terms, winning a permanent place in the history of the town and memory of its residents. However, there were figures, like the first mayor of Tarnów, who remained forgotten for many years, which makes it all the more important to make an effort to rediscover them.

Keywords: mayors, town council, Galician local government, Tarnów, Galicia, Galician autonomy

Wojciech Bandrowski — der vergessene Bürgermeister der Stadt Tarnow. Ein Beitrag zur Biographie

Zusammenfassung

Die Anfänge der Autonomie waren eine besondere Zeit für die Entwicklung der Städte Galiziens, die sich unterschiedlich mit den Auswirkungen der allmählich durch die österreichischen Behörden eingeführten Verwaltungsreform Rat wussten. Die Hauptrolle spielten hier die Bürgermeister, die an der Spitze der lokalen Gemeinschaften standen, da auf ihren Schultern die größte Verantwortung für das Dasein der „kleinen Heimat“ lag. Mehrfach, in Anbetracht des allgemeinen Ansehens, das sie genossen, übten sie ihre Funktionen über mehrere Amtsperioden aus und sind für immer mit der Geschichte der Stadt verbunden und in der Erinnerung ihrer Einwohner geblieben. Es gab aber auch solche Personen, die, wie der erste Bürgermeister von Tarnow, viele Jahre vergessen waren, um so wichtiger scheint daher die Mühe, sie neu zu entdecken.

Schlüsselworte: Bürgermeister, Stadtrat, Selbstverwaltung in Galizien, Tarnow, Galizien, Galizische Autonomie